ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

15 ДИНАРА 1952

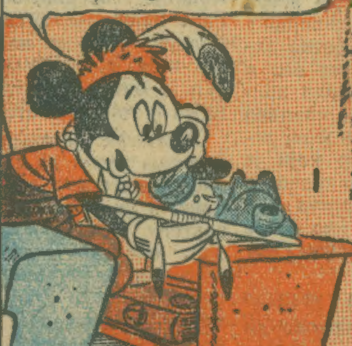
ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

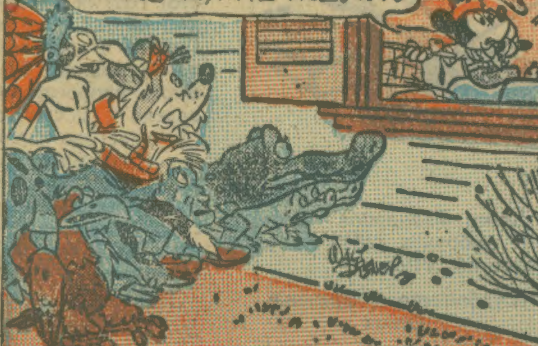
Година XIX — Број 307 — Субота, 16 новембар 1957

СТРИЦ МРГУД у гостима код МИКИЈА

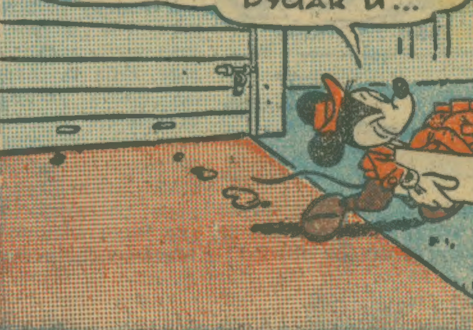

АТ. 14

КАМИЈ ФЛАМАРИОН ПИСАЦ РОМАНА О СТАНОВНИЦИМА ВАСИОНЕ

Да ли има живих бића на планетама? Како изгледају и како живе?...

Ето, та и слична питања одавно су занимала људе. И не само обичне људе, него и оне који су својим радом знатно допринели да се наука развије до данашњег степена. Многи од њих пустили су својој машти на вољу и дочарали широкој јавности један чудесан свет који постоји у бескрајној васиони. Али, ниједан од њих, можда, није толико својим делима узбудио и заталасао читаоце као Камиј Фламарион, француски астроном и славни писац романа о становницима свемира. И не само у свом граду, у својој земљи и у Европи, него и на другим континентима,

Камиј Фламарион родио се 26 фебруара 1842, у месту Монтињи л'Роа.

Судбоносно помрачење Сунца

Једног дана 1851 године догодило се помрачење Сунца. Стотине хиљада људи уперило је погледе у небо и задивљено гледало ову дивну природну појаву. У тим тренуцима у небо су биле упрте и паметне очи деветогодишњег Камија. То су били судбоносни часови за његов доцнији рад. Јер, после тога он никад више није престао да посматра звездано небо. Та појава учинила је на њега такав утисак да је само мислио на свемир и целог живота сањао о далеким световима.

Дани су пролазили, а Камиј је неуморно радио. У шеснаестој години он посећује астрономски течај на политехници у Паризу и завршава једно дело о васиони. Напоран рад и многе непроспаване ноћи проведене у посматрању свемира руше његово здравље и он леже у постељу. Лекар који је долазио да га лечи зачудио се кад је видео шта занима његовог пацијента, а још више како он расуђује о свим тим стварима.

Помрачење Сунца утицало је на Камија Фламариона да крене једном одређеном стазом, а посета лекара и разговор с њим, као и друго што је после тога дошло, помогли су му да истраје на тој стази.

Лекар је био познаник славног астронома Леверијеа, па му је препоручио Камија. Младићевој радости није било краја. Мислио је да ће сада небо широм да се отвори пред његовим очима. Он ступа у опсерваторију којом управља Леверије. Али, какво разочарање! Уместо да посматра и проучава свемир, он мора да се бави неким сувим прорачунима. Бурни темперамент Камија Фламариона не мири се с тим.

Леверије је у то време имао педесет година и био је на врхунцу славе. Познавао га је цео свет, јер је он још 1846 године математичким путем израчунао да у Сунчевом систему мора постојати још једна планета, мада је није видео. Доцније, берлински астроном Гале нашао је ту планету — Нептун — тачно на оном месту које је Леверије означио. „То је био сјајан успех Леверијеа и триумф математике".

Биографи Леверијеа и Фламариона тврде да су они били две супротности — и по годинама, и по положају, и по карактеру. Леверије је био хладан, озбиљан и до крајности педантан математичар; Фламарион песничка природа, бујне маште, помоћу које је, а не помоћу математике, продирао у тајне свемира. И ван канцеларијског времена он је проводио добар део дана у опсерваторији, посматрао васиону, сањарио и тако још више распаљивао своју иначе ужарену машту. Плод тога је његово дело „Множина насељених светова". Чим се ово дело појавило, одмах је привукло пажњу јавности. Али, оно је довело и до раскида с Леверијеом.

Јавност лудује за њим

Једнога дана, одмах после изласка овог дела, Леверије је позвао Фламариона. У његов кабинет ушао је „младић витак и изванредне лепоте. Дугачка свилена црна коса уоквиравала је његово дивно лице, које су красиле паметне бадемасте очи, лепо повијен нос и таласасте женске усне". На лицу славног астронома огледала се срдитост, а на његовом столу стајала је тек расечена Фламарионова књига.

— Јесте ли ви написали ово песничко дело? — упитао је он строго.

— Јесам, господине сенаторе, — одговорио је смело младић.

— Према овоме што сте ту испевали, видим да вам није стало да и даље радите у институту. Можете ићи! — завршио је љутито астроном.

Такав поступак огорчио је Фламариона, али га то није сломило. Сада он даје пун замах својој машти. Почиње да се бави новинарством и лепом књижевношћу, пише популарне чланке из астрономије и других наука. Он држи предавања и у Француској и у другим земљама. Ово силно одушевљење Фламариона за природу и појаве у њој снажно делује и на широке масе. Новине се грабе за његове чланке. Потражња је толика да он не може да стигне све да задовољи.

— На његовим предавањима има више света него на позоришним претставама, — причало се у Паризу.

Јавност лудује за њим и осуђује поступак Леверијеа. Огорчење је толико да Леверије напушта институт.

Највећу пажњу јавности привукло је Фламарионово дело о Марсу. Узбуђење је било толико да су се „сви дурбини на свету окренули према тој црвеној планети", за коју интересовање ни до данас није престало.

Американац Ловел посматрао је са своје звездаре у Аризони ову планету и „видео" како се у пролеће на једној половини Марса топи снег и плавичаста вода слива се у канале. На Марсу се примећују и облици мора, копна, пустиња и равница. У пролеће се види бујно зеленило, а Фламариону се учинило да у јесен види руменкасто лишће.

Како изгледају васионска бића?

Фламарион је неуморан. Он држи предавања, пише и издаје дела. У својој књизи „Уранија" он описује једно путовање по васиони, где „види" разне светове и бића која на њима живе. На неким небеским телима живе водена створења, а на другима расту само биљке. На некима нема нимало воде. Нека тела изгледају као да стално пламте. Он на томе чудесном путовању често застаје и све пажљиво посматра. Тамо има бића са 35 чула, затим створења која имају чудна крила, која се хране дисањем и ништа не једу. Има их која као духови шетају свемиром и лако, као од шале, прелазе с једне звезде на другу. Има светова на којима биљке, стене и пределi испуштају преко ноћи сву светлост коју су упили у себе у току дана. Има људи који виде и унутрашњост свога тела, па су у стању да одмах примете почетак болести и да се на време лече.

У једном таквом свету Фламарион је „видео" људе из чијих очију избија силна светлост. Боја те светлости се мења према расположењима и осећањима тих бића. Она је тако јака да ови људи могу погледом да смрве другога човека. Затим има људи који могу да замене животе. Тако ако један племенит човек није завршио своје дело и остарио је, онда он може да се погоди с неким младићем да се промене за животе, па ако овај пристане онда стручни лекар изврши магнетску операцију и научник почне да живи као младић и да даље ради. Било је и људи који падају у зимски сан, па тако доживе до 200, па и 300 година.

Фламарионов узбудљиви роман „Пропаст света" занимљив је и за нас. Наиме, ту се, поред осталог, описује и очекивање „судњег дана". Све се ово, тобоже, догађа у 25 веку. Папа сазива ватикански концил, на коме се расправља о новим догмама и о репатици која ће ударити у Земљу.

— Тек што је јерусалимски патријарх закључио свој говор, — пише Фламарион — на трибину појури један независни бискуп, један од најжешћих расколника тога црквеног сабора, учени Мајерштрос, који поче да разлаже...

Уствари, Фламарион ту мисли на бискупа Јураја Штросмајера. Он пише да је његов говор протекао у неописивој буци и метежу. „Више пута хтели су да одузму реч хрватском бискупу. Претили су му и називали га шизматиком".

Астроном и на бојишту

Под силним утиском Фламарионових романа, свет се ускомешао широм кугле земаљске. На све стране оснивају се астрономска друштва, а помишља се и на ступање у додир с Марсовцима, па и на интерпланетарни лет. Једна богата удовица предаје Француској академији свој легат од 100.000 франака да се награди онај који први пронађе средство за саобраћај с планетама, сем Марса, јер је као сигурно сматрано да ће се отпутовати на Марс. Тај легат и данас важи.

Колики је био Фламарионов утицај види се и из ове епизоде. Неки Мере, који је обожавао Фламариона, уступи му своју вилу за научна истраживања. Требало је извршити неке преправке, али Фламарион није имао новца да плати раднике. Али, и радници су читали Фламарионова дела и били су толико одушевљени његовим причањима да су га замолили да не обуставља радове, јер ће му их они бесплатно све извршити. Он се заједно с њима хранио воћем и поврћем из баште крај виле и посао је завршен.

Камиј Фламарион био је упознат с многим подручјима науке. Писао је веома лако, духовито и занимљиво. Имао је снажан дар опажања и машту до невероватности бујну. Често је путовао и прикупљао материјал који ће искористити за своје чланке, романе и предавања. Дванаест пута се пео балоном у висине, проучавао влажност ваздуха и струјање ваздушних маса.

Кад је избио француско-пруски рат 1871 године, Фламарион храбро иступа у одбрану своје отаџбине, а нарочито се истиче у борбама за Париз. Као војник био је веома дисциплинован. Али, једном је заборавио на своју дужност, и то на бојишту. Разуме се, због астрономије. Догодило се помрачење Сунца и он је ту, на лицу места, фотометриски снимио моменат кад Месец заклања Сунце, док су око њега звиждали меци.

Камиј Фламарион умро је 1925 у Живисију, у 83 години. Његова дела преведена су на готово све светске језике и доживела су многа издања. Велик број преведен је и на наш језик. Велике су Фламарионове заслуге и њему има много да се захвали што се широка јавност заинтересовала за астрономију и друге науке. Осим тога, његова дела помогла су да се подигну многе звездаре, са којих је настављено проучавање још непроучене васионе.

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

„ТАЈНА" КАНАРИНКИ

Канаринка, једна од најраспрострањенијих собних птица-певачица, појавила се у Европи у 15 веку, убрзо пошто су Шпанци освојили њену домовину — Мадеру и Канарска Острва. Желећи да задрже мо-

нопол у трговини овим птицама, Шпанци су дозвољавали да се са острва извозе искључиво мужјаци. Сваки покушај да се ухвати и у Европу пребаци канаринка-женка кажњаван је смрћу. Због тога је настало веровање да је размножавање канаринки немогућно ван њихове домовине.

Тек после сто година од заузимања Канарских Острва и појаве првих канаринки у Европи, откривена је „тајна" њиховог размножавања. Наиме, један шпански брод који је преносио неколико хиљада канаринаца, а поред њих и петшест женки које нису биле намењене извозу, већ су биле својина неких морнара, претрпео је бродолом. Птице, које је бродолом „ослободио", биле су захваћене ветром и однете чак на Малту, где су се, захваљујући погодном поднебљу, стале брзо размножавати.

*

Зашто кажемо...

ХИПЕРБОЛА

„То је хипербола" — каже се за нешто што је преувеличано. Та реч постоји у више језика. Усто, хипербола је математички термин и означава нарочиту врсту криве линије, а тако се зове и једна стилска фигура.

Трагајући за пореклом речи „хипербола", нашли смо се у старој Грчкој, у којој је то био гимнастички термин. Грци су, као што је познато, обраћали велику пажњу физичком васпитању младежи. „Спортски", како бисмо их данас назвали, празници имали су у старој Грчкој општенационални значај. Због тога је језик гимнастичара био разумљив свима.

Једна од најомиљенијих спортских дисциплина било је бацање диска. Као и данас, победником се сматрао онај који би бацио диск на највећу даљину.

„Бацати" каже се грчки „бало", а преко, над — „ипер" или „хипер". Спортски термин „бацити даље" прешао је, као слико вит израз „хипербола", у свакодневни језик Грка и постепено је добио значење надмашити, превазићи.

СЛОБОДНА ПРОФЕСИЈА

И данас се још у говору употребљава израз „људи слободних професија", мада је тај термин прилично чудан, јер код нас, најзад, и нема „неслободних" занимања. Људима слободних професија називају се оне особе које нису у неком сталном радном односу и које се обично занимају интелектуалним радом: уметници, публицисти, новинари, итд.

Израз „људи слободних професија" настао је у Француској пред Револуцију од 1789 године и имао је тада сасвим друго значење.

До Револуције, све занатлије у Француској биле су удружене у еснафе. Нико се није могао бавити никаквим занатом ако није припадао одговарајућем еснафу, чија су правила била веома строга: за најмањи преступ морала се платити глоба. Еснафске организације мешале су се чак и у приватни живот својих чланова, који су, например, смели да склапају бракове само под одређеним условима. Поред тога, и сам приступ у еснаф био је ограничен и човек је тешко могао да постане његов члан.

Не једном тражиле су занатлије од владе да уништи моћне еснафе. Но, тек тринаест година пре Револуције био је распуштен 21 од преко сто еснафа: двадесет и једна професија била је проглашена слободном. Отада су се својим занимањем могли слободно бавити одгајивачи цвећа, баштовани, учитељи играња, рибари који су ловили рибе на удицу, итд.

Ето, тако се родио израз „слободна професија".

*

ХЕМИКАЛИЈА ПРОТИВ ЛЕДА

У једној америчкој лабораторији пронађена је течност против стварања леда на авионским крилима. Испитивања су показала да се лед не хвата на крилима кад се она попрскају овом течношћу

*

ВЕРОВАТНО...

Постоји вероватноћа да огроман слој леда на Антарктику својом тежином потискује

земљу под собом. Мерења на једном месту показала су да дебљина леда износи око 3.000 метара, а да се тло под тим леденим слојем налази око 1.500 метара испод нивоа мора.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК СТОЈИЉКО СТОЈИЉКОВИЋ, БЕОГРАД, МАКЕДОНСКА 31. — ИЗДАЈЕ И ШТАМПА „ПОЛИТИКА", ШТАМПАРСКО-ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ, БЕОГРАД, МАКЕДОНСКА 31 — ТЕКУЋИ РАЧУН БРОЈ 101—Т—938. ПОШТ. ФАХ 184. —

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ: ГОДИШЊА 700, ПОЛУГОДИШЊА 350 ДИНАРА. ЗА ИНОСТРАНСТВО ГОДИШЊА 1.000, ПОЛУГОДИШЊА 500 ДИНАРА. РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЋАЈУ.

Прича о томе како је постала једна прича

Ко од нас не познаје Каштанку, риђу куцу, мелеза јазавичара и домаћег пса, лисичје њушке, „јунакињу" једне од најпознатијих Чеховљевих прича за децу? Ако сте причу давно читали па вам је избледела из сећања, да вас потсетимо.

Једног дана кренула је Каштанка са својим господарем столаром да обиђе његове муштерије по граду. Каскала је за њим читав боговетни дан, свратила у многе крчме, код газдиног кума, сестре, пријатеља. Били су већ на путу кући кад је улицом наишла поворка војника с музиком на челу, Каштанка се уплашила од бучне музике и јурнула на другу страну улице. А кад је војска прошла, газде више није било. Тако се Каштанка изгубила. Био је већ мрак кад је уморну и гладну куцу нашао неки човек и одвео је својој кући, где се нашла у чудном друштву једног гусана, једног мачка и једног прасета. Нови Каштанкин газда био је циркуски артиста, дресер животиња.

Доживљаје Каштанке које нам је Чехов испричао у својој истоименој причи потпуно су истинити. Славни писац их је дознао од Дурова, који је касније постао чувен циркуски

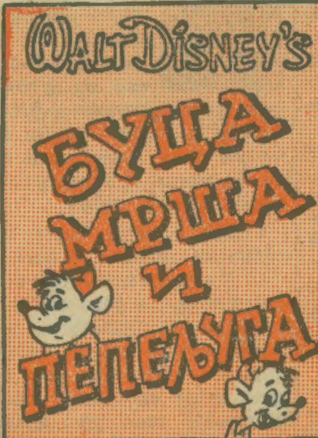

кловн и дресер. Чеховљева прича завршава се тиме што је усред своје „премијере" Каштанка неочекивано напустила циркуску арену и отрчала свом бившем господару столару, који се заједно са својим сином, дечаком Феђушком, налазио међу гледаоцима.

Стварни догађај није се, међутим, завршио на томе. „Прича" је имала свој наставак.

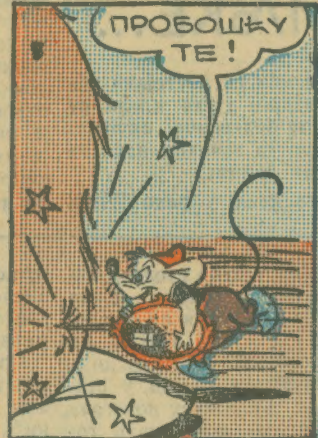
Питање коме треба да припадне будућа јунакиња Чеховљеве приче расправљало се на суду, коме су се обратили и Дуров и столар. Судија је од самог почетка био склон да псето досуди првом господару. За Дурова, који је у то време био готово непознат циркуски артиста, растанак с Каштанком био би прави удар. Она је била први пас кога је он дресирао, на њено обучавање утрошио је много снаге и времена, а поред тога он је заволео псето које је једне ноћи нашао на улици. Судбину Каштанке ипак није решио судија; у току процеса Дуров се споразумео са столаром, који је пристао да је остави новом господару. Тако је Каштанка наставила да наступа у циркуској арени.

WALT DISNEY'S БУЦА МРША И ПЕПЕЉУГА

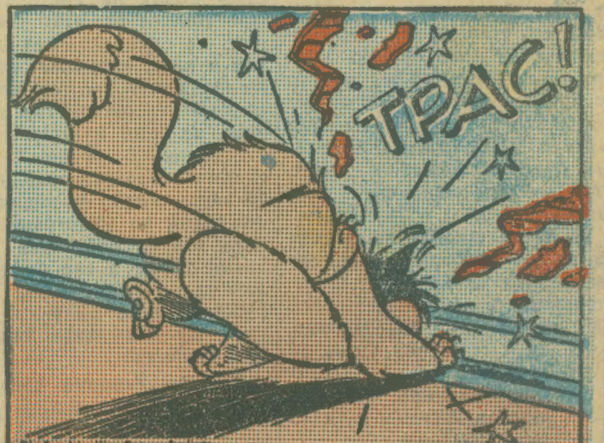
НАТЕРАЋУ ТЕ ЈА ДА ПУСТИШ МРШИН РЕП!

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

Колики је свемир?

Страшно сам уморан. Не могу просто да макнем. Шетао сам дуго. Прешао сам, мислим, седам-осам километара...

То се често може чути, јер за наше земаљско схватање километар је заиста дуг. Али, ум обичног човека не може лако да појми „метар" астронома и „километарске стазе" васионе. Јер, шта је шетња од седам-осам километара према удаљености Месеца од Земље, која износи у просеку 384.000 километара. А шта је то, опет, према удаљености планета од Сунца? Меркур је удаљен 58 милиона километара, Венера 108, Земља 149,5, Марс 228, Јупитер 778, Сатурн 1426, Уран 2.869, Нептун 4.496 и Плутон 5.899 милиона километара.

Заиста, за наша схватања то су џиновске и тешко схватљиве удаљености. Колики је тек простор где је све то смештено? Па ипак, веровали или не, и то је ситно према другим удаљеностима у васиони, као километар према томе. Јер, наш сунчани систем заузима само мали делић васионе. Колико је велика васиона ,не зна се, али се њено пространство може тек да наслути кад наведемо мере којима се астрономи служе.

Астрономи су још давно увидели да се не могу служити километром као мером у том џиновском простору, па су измислили свој „метар". Тако, за мерење у сунчаном систему узима се као јединица дужине средња удаљеност Земље од Сунца, а она износи 149.500.000 километара. То је „астрономска јединица" — „метар" астронома. Кад астроном каже да је Јупитер удаљен 5,2 астрономских јединица, то значи: 5,2 пута 149.500.000 километара.

Но, астрономи су убрзо увидели да је и та мера сувише ситна за васиону. Зато су тражили нову, и пронашли је. То је светлосна година.

Светлосна година је пут што га зрак светлости пређе у празном простору за годину дана, јурећи брзином од 300.000 километара у секунду. Ако то претворимо у километре, онда излази да је путања светлосне године дуга девет и по билиона километара. Кад на то помислимо, онда тек видимо како нам је Сунце близу, јер светлост од њега до Земље стигне за осам минута.

Наука је напредовала, а научници су помоћу џиновских телескопа продирали све дубље у васиону, па им се онда, веровали или не, и светлосна година учинила као сувише кратка мера за тај огромни свемирски простор. Поново су стали да траже нови „метар", па су га и нашли. Он се зове — парсек.

Дужина парсека равна је дужини од 3,26 светлосне године. Ако то изразимо у километрима, онда дужина парсека износи 31 билион километара.

Морамо опет да кажемо: веровали или не. И тај несхватљиво дуги „метар" — парсек учинио се астрономима сувише кратак. Опет су почели да траже нову меру, па су је нашли. Она се зове килопарсек. Килопарсек је раван хиљаду парсека.

И, веровали или не, сад је и то чудо сувише мало за астрономе, јер васиони нигде краја. И нашли су опет нову меру. Она се зове мегапарсек. Колики је мегапарсек и сви горе наведени астрономски „метри" најбоље ћемо видети ако их међусобно упоредимо. Ево како то изгледа:

1 мегапарсек	= 1,000.000 парсека
1 килопарсек	= 1.000 парсека
1 парсек	— 206.265 астрономских јединица
1 астрономска јединица	= 149,500,000 километара

Ево још неких поређења да би се боље схватила дужина мегапарсека. Ако бисмо најтању нит паучине затегнули од Земље до Месеца, онда би она била тешка око осам килограма. Нит која би везивала Земљу са Сунцем била би тешка 3.000 килограма, а нит паучине дужине једног мегапарсека имала би тежину од 600.000.000.000 тона.

Нама најближа звезда зове се Проксима Центаури, а од нас је удаљена 1,31 парсек, или 4,27 светлосне године. Алфа Центаури удаљена је од нас 1,32 парсек, или 4,3 светлосне године, звезда Волф 359 — 2,46 парсека или 8 светлосних година, звезда Лаланд 21185 — 2,50 парсека или 8,1 светлосних година, а звезда Сиријус 2,67 парсека или 9 светлосних година.

Голим оком, од свих звезда могу да се виде само Алфа Центаури и Сиријус.

Кад на све ово човек помисли, онда му се тек учини сићушна удаљеност Месеца на који се спрема да путује. Међутим, величина човека може да се види у правој светлости кад се помисли да је све то својим умом сазнао и да сваког тренутка све дубље продире у васиону, чији је простор који смо досад упознали захваљујући џиновским телескопима ситан и преситан према целој васиони.

НОЈЕВИ МЕСТО ОВЧАРСКИХ ПАСА

У Јужној Африци се у последње време све више обучавају нојеви за улогу паса чувара стада. Према подацима које су дали власници неколико десетина стада оваца које чувају ове дугоноге птице. нојеви су бољи чувари од паса и са изванредном умешношћу спречавају растурање и губљење оваца. Наравно, пси остају бољи и поузданији чувари против дивљих звери, чији плен постају често и сами нојеви.

НИСТЕ МОЖДА ЗНАЛИ...

Старе палате и замкови нису се уопште загревали, сем што су у главнијим одајама били камини. Дивне завесе, израђене од најбољег материјала, спречавале су да ветар не продре у одаје. Али, они који би стајали подаље од камина цвокотали су од хладноће. У великој палати у Версају, например, даме и племићи са двора Луја XIV увек су носили своја крзна кад су се окупљали ради играња карата или разговора.

НАЈВЕЋИ РАДИОТЕЛЕСКОП

Највећи радиотелескоп на свету, пречника око 80 метара, гради се већ пет година у Енглеској и ускоро ће бити готов. Телескоп ће припадати универзитету у Манчестру и биће у стању да аутоматски прати ма које небеско тело у васиони.

ХИРОШИМА ЈЕ ОПЕТ УГЛЕДАЛА БИЉКЕ...

Када сам августа 1947, тачно две године после експлозије атомске бомбе, поново дошао у Хирошиму, посетио сам једног од оних који су преживели бомбардовање — младог доктора Терифима Сазакија, хирурга болнице Црвеног крста, који је био извео више од 2.000 пластичних операција. Пре но што ћу га напустити, чуо сам из његових уста дирљиву причу.

— Пика-дон, или „муња која праска", — рече ми он — тако су становници Хирошиме назвали ново оружје. Убрзо после катастрофе, почело се причати да у Хирошими неће моћи да опстане ниједно људско биће, ниједна животиња, ниједна биљка и да ће атомско зрачење све уништити.

Те приче шириле су се свуда, најпре шапатом, а онда све гласније, тако да је, на крају, становништво обузела паника. Са завежљајима на леђима, људи су у гомилама стали да беже из града.

На једној клиници, међу „атомским" болесницима владало је велико узбуђење.

— Пустите нас да изиђемо, — преклињали су они. — Овде нас чека само смрт!

Управник је покушавао да их умири, али ни он сам није много веровао у оно што им је говорио. Но, једно је сигурно знао: да би убрзо умрли кад би започето лечење било прекинуто.

— Чекајте! Имам једну идеју! — рекао им је најзад, у очајању. — Посејаћу семе ротквице. Чекајте бар да видите да ли ће из њега нешто изнићи!

Дани су пролазили, дуги дани очајања. Свеж ветар, весник јесени, ломио је гране чије је лишће пре времена отпало, због експлозије. Дванаестак дана пошто је семе бачено у земљу, један од болесника, сав задихан, упаде у велику болничку салу.

— Ниче! — викао је као избезумљен. — Разумете ли? Семе је проклијало!

Сви су нагрнули у врт. При благој јесењој светлости, на тамној земљи виделе су се зелене тачкице. Зачас су сви били на коленима и врховима прстију миловали нежне изданке.

Из тога стања пуног блаженства, тргао их је саркастичан глас једног од најтежих болесника, који је допирао из болничке зграде:

— Зар заиста верујете да ће изнићи? Сачекајте мало. То ће се смежурати и осушити као што сам се ја осушио!

Следећег јутра, болесници се поново окупише око засејаног парчета земље. У међувремену, неко је био полио младе биљчице и оградио их бамбусовом оградом. Свакога дана изданци су постајали све већи. Свакога јутра могли су се видети болесници, окупљени у круг, са зрачком наде на напаћеним лицима.

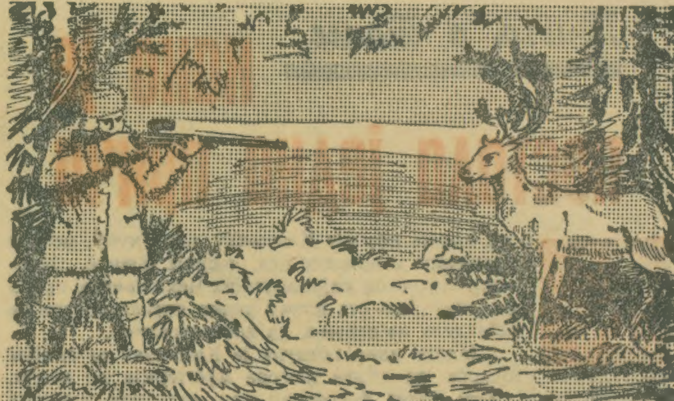
Једнога дана, у рано јутро, једна слепа болесница довуче се пипајући до врта и пређе дланом по изниклим биљкама. Њени нестрпљиви прсти устезали су се за тренутак, а онда се зарише у мрку земљу. Ускоро је њен оштар глас запарао јутарњу тишину:

— Порасле су! Ротквице су порасле!

Зачас су се и други болесници нашли у врту, окупљени око слепе жене која је грозничаво махала ротквицом. Имала је земље око уста, јер је била загризла корен. Али, осетила је укус ротквице.

Од тога дана расте у Хирошими и кромпир и шаргарепа, цветају далије и хризантеме...

— Нама још није потпуно познато дејство радијација на људски организам, — рекао ми је доктор Сазаки. — Поједине опекотине нису још зарасле, док су неки болесници већ оздравили. Али, чињеница да је никло поврће и цвеће била је одлучујући фактор, који је смирио становништво Хирошиме и вратио му веру у живот.

ЈЕДАН ДОЖИВЉАЈ ИЗ СИБИРСКЕ ТАЈГЕ

Слушао сам не једном да ноћу у степи звери које би запале у какво јако светлосно поље, од аутомобилских фарова например, не могу побећи из њега. Једном ми је на ум пала мисао: зар се то не би могло искористити приликом лова у тајги?

Овако почиње своју причу сибирски ловац К. Савич.

— У младости сам био велики „изумитељ", а усто сам у биоскопу имао прилику да видим снајперску пушку са оптичким нишаном. Одлучио сам да на цеви своје карабинке начиним светиљку, тако да „мушица" гледа право у средиште светлосног круга.

Дуго сам се мучио са својим „изумом". Најзад је све било удешено и ја одлучих да пушку што пре испробам. Био је септембар, доба „двобоја" међу северним јеленима, доба кад мужјаци ричу по читаве дане и ноћи. Време је било тмурно, небо застрто густим облацима. Ноћу се у шуми ни прст пред оком није могао видети — ништа боље човек не би могао пожелети за проверавање оваквог једног изума.

Дакле, упутих се тамо где је шума била најгушћа. Кад је нестало и последњег трачка светлости, стао сам да „ричем", дозивајући свог „супарника". Један лос као да је баш мене чекао, одмах се одазвао. Дуго смо мерили наша плућа, приближавајући се постепено један другом.

Најзад, лос ми се сасвим приближио; могао сам да чујем како копитама рије земљу. Уперивши опрезно карабин на ту страну, повукао сам „патент" којим се светиљка палила. Млаз светлости обасјао је неколико дрвета, делић пољане и на њој шумског „дива": глава забачена, бокови надути, а у очима, како се мени учинило, запрепашћење. За неколико тренутака, и животиња и ја стајали смо као окамењени. Али, рогата глава још више се забацила, задрхтале су напрегнуте ноге. С мишљу: „изгазиће ме", која ми је као муња пролетела кроз главу, повукао сам ороз.

Лос је задрхтао и... остао на ногама. Не мислећи ништа, стао сам да пуцам, још, још, још ... На тридесет корачаји нисам могао да промашим, али огромни мужјак, осветљен снопом светлости, и даље је стајао као кип. Никад нисам веровао у нечисте силе, али ми се ипак дигла коса под капом. Ноге су ми отказале послушност — само због тога нисам побегао.

Дрхтавом руком угасио сам светиљку. Тишина, тмина. После извесног времена, дошао сам мало к себи и поново упалио светлост. „Рогати" је и даље стајао на истом месту. Лагано сам почео да му прилазим. Кад сам му се сасвим приближио, подигао сам грудву земље и бацио је на њега. Иако сам га погодио у бок, он се није ни помакао. Уопште се не сећам како сам му пришао и гурнуо га пушком. Не савивши ноге, као какво страшило, превалио се на страну. Осветливши га боље, наднео сам се над њега: имао је на себи неколико смртоносних рана: у главу, срце, кичму...

★

Тај ноћни доживљај у тајги годинама је за мене остао загонетка. Већ ми је и брада почела да седи кад сам једном у разговору с нашим лекаром, страсним ловцем, испричао и ту ловачку згоду-незгоду.

— Кажеш да је један метак био у кичми? — запитао ме је он.

— Био је!

— Тај метак је, а то је био први који си испалио, погодио кичмену мождину и у магновењу изазвао парализу. Лос је, пошто је стајао ногу широко раскораченних, сачувао равнотежу. А остале метке узалуд си страћио...

Гурмани и њихови јеловници

Ниједно столеће није имало више гурмана од осамнаестог. Никад ни пре ни касније, сем можда у старом Риму, људи нису полагали толико пажње и трошили толико новца на своје трпезе. При томе је огромну улогу играо не само квалитет хране, већ и њена количина. Сачувани јеловници из тог времена сведоче о страховитим апетитима не само мушкараца, већ и „вилински нежних" дама. Просечан париски грађанин из 18 века трошио је дневно два до два и по килограма меса, исто толико рибе, два килограма хлеба, а све би то залио са пет до шест боца вина. Никакво чудо да у то време смрт од капи није била ништа необично.

Највећи гурмани тога времена нису се задовољавали само тиме што су „уништавали" огромне количине јела, већ су и сами измишљали разне специјалитете. Тако се кардинал Ришеље поносио својим мајонезом, принц Салм рагуом од барских шљука, а финансијер Бешамел својим чувеним сосом, којим је био толико одушевљен да је тврдио како би могао појести и свог рођеног оца кад би му га сервирали са овим сосом. Есејиста и дипломата Шатобријан спремао је својим гостима нарочито сочне бифтеке, који и данас носе његово име.

Куварска вештина тога времена доживљавала је сваког дана нове успехе. Било је јела која су спремана с толико вештине да човек није могао ни да наслути шта једе. Помоћу разних зачина, свињско месо „претварано је у рибу и обратно".

Многи познати гурмани нису само уживали у доброј трпези и у измишљању нових специјалитета, већ су писали и књиге, често занимљиве и духовите, о добрим јелима и пићу. На челу листе „књижевних гурмана" налазио се генерални закупац пореза Реније, кога су звали „Корнејом француске гастрономије". Његов „Алманах гурмана" важио је као „јеванђеље" свима онима који су уживали у доброј трпези. Реније је до смрти остао веран својој великој страсти: умро је од претераног уживања у паштети од гушчије џигерице. Ништа мање читана и цењена била је и књига „Физиологија укуса, из пера познатог „филозофа куварске уметности" Брила Саварена.

Под насловом „Кухињске мајсторије", појавио се почетком 16 века најстарији немачки „кувар". У њему је аутор, дворски кувар Зигмунд Фајерабенд, описао јела која ми данас вероватно не бисмо могли ни да окусимо, као што су, например, „специјално јело од морских јежева" и „паштета од веверице". Многа од његових јела данас се не би више могла ни спремити. Такво једно јело је и „печење од тура на ражњу". Наиме, говече тур изумрло је убрзо после објављивања ове књиге. Тешко би било припремити и „бут од бизона", јер ни ове животиње у Европи више нема. „Кобасице од јелена" човек би још некако могао начинити, мада је то јело давно ишчезло с трпеза. „Носови северних јелена" били су пре 400 година доказ о добром укусу домаћина, а исто тако и „медвеђе шапе", које се, према овом куварском уџбенику, могу износити на трпезу „куване, пржене или печене". У истом том „кувару" може се наћи и рецепт за колаче од спанаћа. Они су се спремали на тај начин што би се прво спанаћ помешао са ситно исецканим хлебом, јајима и слатком павлаком, а затим се све то зачинило мајораном, жалфијом, рузмарином, ђумбиром, сувим грожђем, циметом, орашчићима и разним другим зачинима, од којих многи данас нису више ни познати.

Као и кувари старог Рима, који нису презали ни од каквих грозота само да би, по њиховом мишљењу, јело било укусније, тако и писац „Кухињских мајсторија" препоручује да се препелице ослепе, јер ће се тако боље угојити, да се из истог разлога младим голубовима пребију ноге, како не би могли да напуштају гнездо, да се гуске живе ставе на ражањ, а живи ракови каде сумпором не би ли добили лепу црвену боју.

Разуме се да су на тако припремане гозбе трошена понекад читава богатства. Али, имати богату трпезу значило је одржати свој углед или задобити престиж међу себи равнима. Крајем 18 века, на једној париској пијаци дошло је једног дана мал'тене до двобоја између кувара енглеског посланика и кувара једне богате Шпањолке, и то због једног петла. Победу је однео Енглез, који је за петла дао сто ливара. Кад је Шпањолка дознала за „пораз", отерала је свог кувара рекавши: „Чак и по цену од хиљаду ливара петао је морао да заврши на нашој трпези".

У 17 и 18 веку, највећим и најређим специјалитетом сматране су пастрмке. Пола килограма пастрмки стајало је тада осам гулдена и шест гроша, колико је износила тромесечна плата претседника општине једног мањег града. Какву су реткост претстављале пастрмке најбоље казује ова песмица:

„Пастрмке су моје најомиљеније јело,
Мада их, додуше, ја лично никад нисам јео.
Ипак, син сестре моје мајке, тај је једном седео поред неког човека
који је видео неке како их једу".

И, на крају, да поменемо чувени „кондир" енглеског адмирала Едварда Расела (1653—1727). За једну забаву у врту свога дворца, адмирал Расел је саградио велики базен и напунио га напитком справљеним од 2.300 лимунова, 1.200 боца малаге, 600 боца рума, исто толико коњака, 100 килограма шећера, 200 струганих орашчића и четири тоне воде. По базену је пловио чун начињен од махагонија, а у њему је седео морнар, који је једном кутлачом с дугом дршком пунио чаше гостима, којих је на овој забави било шест хиљада.

РЕБУСИ И АМБЛЕМИ

Реч „ребус" води порекло од латинске речи која значи ствар. Многи језици из далеке прошлости, а вероватно сви језици у време свог настанка, служили су се стварима као средством изражавања. Писмо је било сликовно и служило се фигурама које су претстављале људе, животиње и предмете, као и цртежима на којима су биле претстављене поједине радње. Из тих идеограма настали су хијероглифи, а затим слова којима се данас служимо.

Ребуси су, према томе, настали у праскозорје цивилизације и њих нису изумели појединци, већ народи. Занимљиво је да су стари Грци и Римљани врло много употребљавали ребусе у свакодневном животу. Цицерон се увек потписивао на тај начин што би написао своја два лична имена (Маркус Тулијус), а иза њих нацртао зрно грашка, које је на латинском истовремено значило „брадавицу", по којој је он и добио свој надимак „Цицерон". Јулије Цезар је на знатан део кованог новца из времена своје владавине дао да се уцрта лик слона, животиње која се у то време у Мауританији (данашњем Мароку) звала цезер.

Цео Средњи век обележен је ребусима, који су се увукли у амблеме, породична имена, називе држава, градова и покрајина. Стара француска породица Фонтан добила је име по чесми (фонтани) која се налазила у њеном грбу, а породица Сартин по три сардине из њеног амблема. Лион је назван по лаву из свог грба, швајцарски главни град Берн по медведу, итд. Оваквих примера могло би се навести много.

У XIX веку ребуси су били исто тако популарни као данас укрштене речи. Решавање ребуса било је постало страст многих истакнутих личности на Западу. Тако је у Француској један високи службеник Министарства просвете и културе 1855 године објавио у дневној штампи један ребус и свакоме ономе ко га реши обећавао 100.000 франака (око 15 милиона франака у данашњем новцу). Ребус се састојао из једне главе гледане с профила, која место врата има реч „текст". Пошто ребус у остављеном року нико није одгонетнуо, овај страсни ребусоман објавио је његово решење. Оно је гласило: „У Министарству се никад не оскудева у претекстима (изговорима) да би се оправдале сопствене грешке".

525 врста еукалиптуса

Кад је за неку америчку ботаничку башту затражено из Аустралије семе једне врсте еукалиптусовог дрвета званог џарах, Аустралијанци су се шалили како Американци хоће да гаје ватросталне опеке. Ову шалу разумеће само они који знају за особине дрвета џарах. Јер, ма колико то чудно изгледало, ово дрво не гори. Мештани понекад дају странцима комаде овог црвенкастог дрвета да њиме наложе ватру, а затим се смеју њиховој збуњености кад им то не пође за руком. У неким крајевима Аустралије, од овог дрвета праве се димњаци. У Перту, у западној Аустралији, дошло је до пожара у једној фабрици. Ватра је омекшала и искривила дебеле гвоздене греде, али једва ако је нанела какву штету гредама од џарах-дрвета.

Просто је невероватно како је ово дрво отпорно према труљењу, термитима и другим штеточинама. Железнички прагови од џараха трају по четрдесет и више година. Балвани побијени у воду остајали су деценијама неоштећени. Преко пола века покривале су коцке направљене од овог еукалиптуса најпрометније улице Лондона и Париза.

Занимљиво је да се, и поред своје велике отпорности, ово дрво врло лако обрађује и да се од њега прави фини намештај.

Џарах (Eucalyptus marginata) испуњава највећи део аустралиских шума, у којима, поред њега, има и много других врста еукалиптуса. Разноликост еукалиптусовог дрвећа је врло велика. Крива, бела стабла еукалиптуса расту у аустралиским планинама изнад снежне границе. Друга, права и необично висока, расту у равницама и на падинама тих планина. Црвена стабла, плава стабла, пегава стабла и многе друге врсте, са именима која су често сасвим произвољно дата — као: храст, јабука, махагони, итд. — шире своје гране по обронцима планина, крај река, по саванама и мочварама. Чак и у пустињским крајевима најмањег континента може се наћи једна врста еукалиптуса — патуљасти мели.

Име еукалиптус дао је овој врсти дрвећа, 1788 године, природњак Леритије. Дословно преведена, реч еукалиптус значи „добро покривен", а то име било је најпре дато врсти која се данас назива Eucalyptus obliqua. Примерак тог дрвета донели су чланови Кукове експедиције Нелсон и Андерсон 1777 године.

Један од првих људи који су се бавили проучавањем еукалиптуса био је неки барон Милер (1825—1896), који је описао око сто врста. Данас је извршена класификација 525 врста и 160 подврста. Како знатни делови Аустралије још нису испитани, верује се да ће се открити много нових врста.

Проналажење нових врста еукалиптуса није лак посао, чак ни за ботаничаре. Кора и спољни изглед дрвета нису довољни да би се утврдило којој врсти припада. Мора се сматрати старо и ново лишће, затим пупољци и плодови. Заједничка особина већине еукалиптуса је врло оскудно лишће. Оно је сивозелене боје, врло жилаво и отпорно, и испушта из себе уље. Ово уље даје карактеристичан мирис аустралиским шумама. Тамо ће се често чути да еукалиптус никад не мења лишће. То, наравно, није тачно. Он га мења, али не све одједном, тако да увек довољан број лишћа остаје на дрвету.

Еукалиптус врло брзо расте. Неке врсте за свега двадесет година нарасту по 20 до 25 метара у висину. Захваљујући својој способности прилагођавања разним климама, аустралиски еукалиптус гаји се данас у 36 земаља широм света. Неке од његових врста имају врло леп цвет и зато их гаје у парковима. У Бразилији гаје еукалиптус ради добијања целулозе и дрвене грађе, а у Шпанији и Португалији ради јамске грађе и вискозне целулозе. Негде, као у Италији, Мароку и Израелу, сматрају да еукалиптус чува земљиште од ерозије, а у Калифорнији шуме овог дрвећа служе за разбијање ветрова.

Бразилија је прва међу одгајивачима еукалиптуса. Рачуна се да у тој земљи око сто разних врста еукалиптуса, са 750 милиона стабала, покривају површину од 900.000 јутара. Затим долази Јужноафричка Унија, са 425.000 јутара под еукалиптусом, Мадагаскар, Шпанија и Португалија.

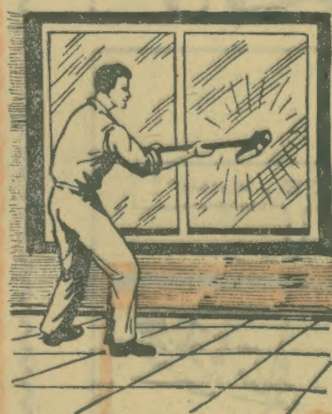
Еукалиптус је врло тврдо дрво. Од једне врсте која расте у западној Аустралији (Eucalyptus cornuta) правили су први насељеници млинско „камење". Тврдина овог дрвета приближава се тврдини гвожђа. Једна друга врста, из Новог Јужног Велса и Квинсленда, тврђа је четири пута од енглеске храстовине, која се иначе сматра за врло тврдо дрво. Трупци неких врста еукалиптуса толико су тешки да тону у воду.

Стабла еукалиптуса достижу висину од по сто метара. Таквих примерака, који су стари по неколико стотина година, има и данас у Аустралији. Примерак „Марк Твен", тако назван у част славног писца приликом његове посете Аустралији, имао је висину од 110 метара. То је отприлике онолико колико достижу џиновске секвоје у Америци. Ово стабло је настрадало у једном пожару.

Стари људи у Викторији причају да памте стабла висока по 130, па и 150 метара. Ова тврђења се не могу проверити, пошто таквих стабала више нема. Сачувана је фотографија једног обореног стабла с пречником од девет метара. У његовој шупљини била је прво црква, а касније штала за пет коња.

Данас највећи познати примерак врсте Eucalyptus regnans има висину од 107 метара. Пронађено је тек у априлу 1956 године у шумама Тасманије. Можда ће даља истраживања показати да још постоје примерци од по 150 метара висине о којима говоре старци.

А међутим...

Сигурносно стакло, оно стакло које се тешко може разбити и које се, и кад се поломи, не разлети у хиљаде комадића, почело се употребљавати не баш тако давно. Због тога се обично мисли да је оно пронађено пре десетак, двадесет година.

А међутим...

Познато је да је несаломљиво стакло било пронађено још у Риму, 34 године пре наше ере. Међутим, творац овог стакла платио је свој проналазак — животом. Да би се тајна прављења несаломљивог стакла сачувала, император Тиберије наредио је да се несрећном проналазачу одруби глава.

Многи сматрају да су машине дизалице ако не изум нашег, а оно бар прошлог века.

А међутим...

Познато је да се још римски цар Нерон „пењао" с једног спрата на други помоћу нарочите дизалице. Тај лифт био је инсталиран у императорској палати после десетогодишњег Парћанског рата (54 до 64 године), а начинили су га заробљеници доведени са Истока.

Некако у исто време биле су конструисане и аутоматске оргуље, које су свирале Нерону његове сопствене музичке композиције.

Град под куполом

Пројект џиновских размера, какав у области ваздушних постројења не постоји ваљда нигде више у свету, намерава да оствари једна општина у Тексасу: климатски уређај за читав центар града. Инжењери и архитекти довршавају планове за пластичну куполу која ће наткрилити површину од два километра. Она треба да замени све сличне инсталације у појединим кућама и да регулише температуру не само у унутрашњости зграда, него и на улицама и трговима. Замисао треба да буде потпуно остварена за 10 до 15 година.

КОЛЕРА У СРБИЈИ

Године 1836 завладала је колера готово у целој Европи. Талас епидемије дошао је из Јужне Русије и брзо се раширио на суседне земље: вазалну Србију, Турску и Аустрију.

Према сачуваним подацима, из Аустрије колера је прво прешла у Београд, а одатле у село Вишњицу, Миријево и Велико Село. У исто време, колера из Босне прешла је у Подриње.

Болест је нарочито косила по Лозници. Медицинска наука тада још ништа није знала о бактеријама као узрочнику овог и других заразних обољења, па је била немоћна у борби против њих. Па ипак, предузимане су извесне мере предострожности и давана су народу упутства о чувању и лечењу од ове болести.

Међутим, колера се све више ширила.

Претставници власти слали су редовне извештаје о кретању болести. Тако срески начелник јадранског среза у свом извештају од 31 јула 1836 саопштава команди у Шапцу о колери у Лозници:

„Чујући да се свет по чаршији више од пола заоставши поболео и као снопље сваки час да пада, изишао сам са својим очима да видим. И шта сам могао видети: двоје код џамије болесни јече, један у кафани у чаршији умире, једна жена под шарамповом бори се с душом и свећа јој више главе гори. Свет из чаршије побегао, један у вароши умро и нико неће нити сме да га укопа, а кажу да су многи и мртве у кола утрпали и с њима побегли. Хлеба у чаршији нема нити има ко да га меси. Ни сам не знам шта ћу чинити..."

У другом извештају, упућеном 1 августа Јеврему Обреновићу, говори се како у Лозници у току дана и ноћи умире по 24 лица. У извештају стоји: „Све се из Лознице разбегло... Свет се много узмутио и Бог нека му буде у помоћи, и нека га ослободи од овога страха".

У својој немоћи да ма шта учини, срески начелник јавља војној команди у Шапцу:

„Видећи ову страшну болест како хара заповедио сам поповима те су данас масла и молитве овде у вароши чинили, а и довече заповедићу да се бденија и молитве чине. Него при самој молитви неколико њих пало је у болест. Свака се могућа средства чине за избављеније; хоће ли побољшања бити то ћемо видети".

Тек крајем августа епидемија је престала.

СОВА

није »обична« птица

Познати љубитељ и одгајивач животиња Канађанин Фарли Мобат извадио је из своје богате ризнице доживљаја ових неколико случајева који не личе на стварност.

Као дете, силно сам волео да имам необичне животиње. У мојој колекцији налазиле су се две звечарке, амерички вук и јато белих слепих мишева. Кад сам набавио две буљине, родитељи су мислили да бар ове тихе птице неће бити узрок никаквих домаћих узбуна. Међутим, преварили су се.

Становали смо у Саскатуну, у канадској провинцији Саскачевану. Кад сам их донео кући, буљине су биле старе шест недеља и, уместо да се настане у мојој соби — како сам желео — ставили су их у метални кавез иза куће, како је наредио отац. Једном, после игре с њима, заборавио сам да затворим кавез и буљине, уместо да оду у слободу, дошле су у наш стан и сместиле се као да су ту увек живеле. Кад смо их сутрадан угледали на кухињском орману, нисмо их више дирали.

Њих две су имале различит темперамент. Вула је била достојанствена и на све око себе гледала је с висине; Випс је била сва устрептала, нестална и „нервозна". Док је прва за неколико недеља научила како се треба владати у кући, друга то није научили до краја живота.

Кад су навршиле три месеца, престале су да расту. Вула је била дуга 60 сантиметара, а двапут толико износила су јој крила кад их рашири. Канџе дуге два сантиметра биле су њено опако оружје.

Једне летње вечери, пошто се посвађала с нашим псом, Вула се повукла на грану тополе у дворишту. Знајући да у том крају крстаре рисови, целе ноћи нисам ока склопио.

Узору, трже ме заглушна бука која је допирала споља. Истрчао сам, али — авај! — моје буљине више није било на дрвету. Обишао сам кућу, кад — имао сам шта да видим. На споредним степеницама спокојно је дремала моја сова, с главом увученом у рамена. Тек кад сам пришао ближе приметио сам да под њом лежи побеђени рис, коме никаква људска помоћ више не би била од користи. То је био први од читавог низа његове ближе и даље сабраће који су скупо платили своје веровање да је буљина само обична птица.

Убрзо се нешто слично догодило и једном немачком овчарском псу. У кавги, Вула је изгубила једно перо. Пас је остао у животу само захваљујући брзој интервенцији ветеринара и после је увек далеко обилазио нашу кућу.

У суштини, ова наша сова била је мирољубива. Нападала је само да би се бранила. Још као сасвим млада, она је схватила да људи не могу да лете. Зато ме је пратила на улици идући на својим кратким ножицама. Али, никад се није склањала другим пешацима. Ко би се с њом сусрео, морао је да је обиђе.

У Саскатуну су сви знали наше две птице. Нико их се није бојао, али се једном догодило нешто необично. Моји родитељи, ја, наш пас и две сове пошли смо аутомобилом на излет. Пас је седео на задњем седишту, са шоферским наочарима против ветра, а сове на поклопцу.

На излету нас ухвати непогода, тако да смо морали да потражимо заклон у једној гаражи од дасака. Тамо, у полумраку, угледасмо старог механичара који је, погнут, оправљао неку цев.

У том тренутку Вули је пало на памет да отресе воду са својих великих крила. Ту кратку претставу завршила је шкљоцањем кљуном, спуштањем и дизањем капака преко жутих очију и продорним крицима, којима нам је давала на знање да је у изврсном стању. На то се лице власника гараже издужило у уплашен израз.

Као за пакост, у тај час је и наше псето Мјути испружило главу са шоферским наочарима и почело да посматра механичара. Шта је престрашени човек у свему томе видео, не знам, тек он је пустио ужасан крик и с подигнутим рукама истрчао из гараже на блатњави пут, у нечувени пљусак.

Била је прошла година дана од тог незаборавног поподнева кад се Вули дала прилика да опет застраши некога. У то време имала је обичај да се по неколико пута на дан спушта свакоме од нас на раме. Била нас је научила на још нешто. Чим би долетела до затвореног прозора и кљуцала о стакло, ми смо се журили да је пустимо унутра.

Једног дана дође нам у посету млади свештеник који се тек доселио у град. Мати је примила госта у салону, али је заборавила да га упозори на нашу менажерију. За то време Вула је баш разарала један мравињак, што јој је увек причињавало огромно задовољство. Било је пет сати кад се упутила у салон. Лет буљине се уопште не чује. Прво се спустила на прозор, а затим, привучена широким раменима нашег госта, потражила је на њима место. Уплашен, човек је почео да скаче по соби. Вула се осетила несигурно и забола је канџе мало јаче. Гост је стао да виче. Док се мати снашла, било је прошло таман толико времена колико је госту било потребно да се onесвести.

И поред ових и сличних незгода, три године смо провели с буљинама у дивном пријатељству. Једног дана отац доби је премештај и ми смо морали да раздамо животиње. Буљине смо предали на чување једном фармеру који је становао 300 километара од наше куће. Годину дана стизале су нам повољне вести, све док нисмо сазнали да се немирна Випс обесила у кавезу. Нешто касније, Вула је поломила тршчане шипке истог кавеза и ишчезла. Њу је убио један ловац у самом Саскатуну, на крову куће у којој смо некад становали. Познали су је, јер је на нози имала прстен који сам јој ја био ставио.

Шумски човек

ПО РОМАНУ Зена Греја

ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ...

ОД ДВОРСКЕ БУДАЛЕ ДО СЛАВНОГ НЕИМАРА

Жан-Франсоа д' Кивије (1695—1768), кога је војвода Макс Емануел Баварски био узео за своју дворску будалу због његовог ниског раста — био је висок свега 96 сантиметара — постао је касније један од најистакнутијих архитеката тога времена у Немачкој. Дворска будала-архитект израдио је планове за преко педесет палата, замкова, цркава и позоришта.

ВЛАДАРКА И У — КУПАТИЛУ

Мадагаскарска владарка Ранавалона II (1868—1883) купала се сваког дана потпуно одевена у своју краљевску одору, па чак и с круном на глави.

ОСТРВО БЕЗ ТАЧНОГ ВРЕМЕНА

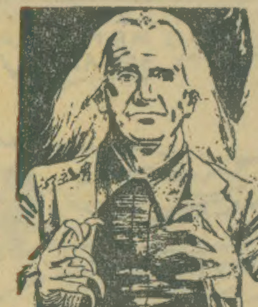

Острво Брео, које лежи крај француске бретонске обале, толико је радиоактивно да на њему ниједан часовник не показује тачно време.

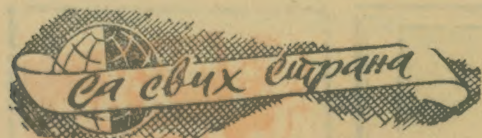
ДА МУ ЗАХВАЛЕ ЗА „РОБИНСОНА"

Гранитни обелиск на гробу Данијела Дефоа, који је 1719 године издао познати роман „Робинсон Крусо", подигнут је од добровољних прилога које је између себе скупило 1719 ученика основне школе из Стоукс Муингтона, насеља у коме је Дефо умро.

ОРАТИ БИ МОГ'О...

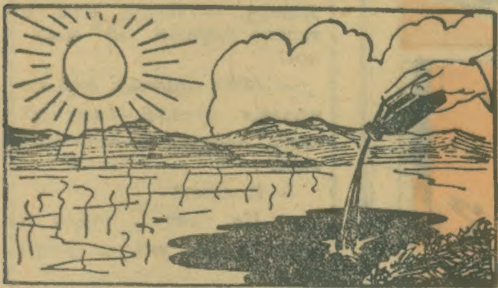

Џорџ Б. Финеј, из Лос Анђелоса, има нокте дуге осам сантиметара.

ДА РЕКА НЕ ИСПАРАВА...

Као што је познато, топао ваздух и ветрови утичу да свакога дана са површине река и језера испаравају огромне количине воде. У земљама топле и суве климе ова појава може бити веома штетна. Како је у многим пределима Аустралије вода веома ретка и претставља праву драгоценост, научници већ годинама испитују

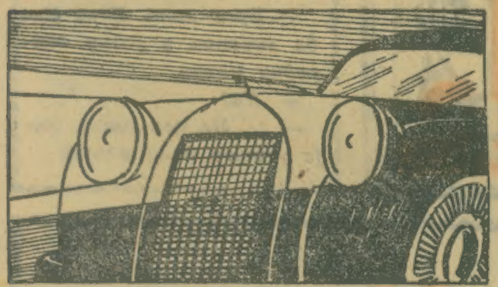

могућност да се то испаравање сведе на што мању меру. Недавно је објављено да је аустралиски хемичар Мансфилд постигао у овоме леп успех. Он је створио нарочиту течност која, пошто се успе у воду, образује преко површине танак слој који спречава испаравање. Слој остаје непромењен у току више месеци и ветар не може да му нашкоди, а смањује испаравање за 37 отсто.

★ ★ ★

ФАРОВИ КОЈИ НЕ ЗАСЕЊУЈУ

Многе саобраћајне несреће догађају се ноћу, зато што возача заслепе фарови аутомобила који му долази усусрет. Да би се то избегло, у Енглеској су израђени спе-

цијални фарови, који не засењују очи. То је постигнуто на тај начин што је преко фара постављена прозрачна превлака од танког каучука, која пропушта светлост, али неутралише њено оштро преламање које баш изазива заслепљеност очију.

★ ★ ★

МЕЂУ „НАЂЕНИМ СТВАРИМА" — ЈЕДНА ПЛАНЕТА

Године 1911, аустриски астроном Палиса утврдио је да на небу постоји једна мања планета која дотле није имала никакво име. Он ју је назвао „719 Алберт". После тога, деценијама је више нико није видео. Уосталом, није никакво чудо ако се „изгуби" нека планета. Рачуна се да има 30.000 астероида који се крећу око Сунца, и то само на простору између Марса и Јупитера. Њихове кружне путање, изузев њих неколико стотина, још су нам непознате.

Тек пре кратког времена, један астроном из Источне Немачке пронашао је „изгубљену" планету. Ово откриће омогућиће да се израчуна њена путања.

Међу најмање познатим планетама налазе се? Церера, чији пречник износи 770 километара, затим Палада (480 км), Јунона (190 км), итд. Међу осталима чије мере нису проверене сматра се да њих десетак имају пречнике између 150 и 200 километара, око стотину између 50 и 150, док их има толико малих да им пречник не достиже ни десет километара. Путања многих астероида је нестална, јер на њихово кретање утиче огромна маса планете Јупитера.

Постоје разна гледишта о постанку патуљастих планета. Могућно је да је у давно време било мноштво малих планета, али ипак већих од ових садашњих, које су се налазиле између Марса и Јупитера. Међу њима је долазило до судара, и распрскавања; тако су постајале мање планете, а од ових још мање, док се није дошло до сасвим малих, патуљастих небеских тела,

★ ★ ★

ПЛАНИНЕ ИСПОД СЕВЕРНОГ ПОЛА

Пре извесног времена, јављено је да су совјетски научници открили високе планине испод Северног Пола. Сада се сазнаје да су и амерички истраживачи који су вршили испитивања с једне ледене санте открили нове потопљене врхове планина. Откриће је начињено помоћу справа за пуштање звука и пријем његовог одјека. На 700 километара од пола, према рту Баров, подводне планине достижу висину од 1700 метара. Дужина планинског ланца још није утврђена.

Мада ово откриће нема непосредну практичну важност, ипак је значајно, јер доприноси бољем упознавању морског дна. Једног дана, оно ће можда моћи да се искористи јер није искључено да ће се и са ових терена вадити неке руде или минерали.

★ ★ ★

ПОДМОРНИЦЕ — ТРГОВАЧКА ФЛОТА БУДУЋНОСТИ

Према мишљењу једног америчког стручњака, бродови који ће око 2.000 године превозити робу морима биће искључиво подморнице. По његовим речима, ове подморнице будућности кретаће се брзином од 50 до 60 чворова на сат.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ДА ПИЛОТ БОЉЕ ВИДИ...

Пронађена је једна материја која се врло корисно може употребити за премазивање прозорских стакала на авиону. Она спроводи електричну струју, која загрева стакло и отапа с њега лед и снег, а истовремено спречава замагљивање. Танак слој ове материје не смањује провидност стакла.

НОВ МАТЕРИЈАЛ ЗА ПРОПЕЛЕРЕ

У Америци је почео да се употребљава нов материјал за израду бродских пропелера. Тај материјал, назван ниалит, показао се много отпорнијим од манганске бронзе. Поред тога, он је и много лакши, те су и сами пропелери лакши и тањи.

БАТЕРИЈА — ПРСЛУК

За потребе америчке војске израђена је једна нова врста батерије, која се може носити као капут или прслук. То је, уствари, савитљива батерија за радио-отпремну и пријемну станицу. Она је веома погодна за хладне крајеве, где се обичне батерије брзо празне. Састављена је од мноштва ћелија које су уткане у полиетилен, али су међусобно ипак повезане и сачињавају целину. Што је најзанимљивије, свака се може посебно заменити. Како су ћелије усађене у пластичну материју, то је батерија веома савитљива и не претставља никакву сметњу за онога који је носи. Истовремено, овакве батерије имају много дужи век трајања. Док обичне батерије на нижим температурама трају само око два сата, оваква батерија може да траје и до двадесет часова.

ЗАТО ШТО СУ ИМАЛИ ДОДИРА...

Један лекар из Единбурга дошао је до занимљивих открића у погледу стицања имунитета према пеницилину. Познато је да се код људи којима је чешће даван овај антибиотик он не може увек са успехом употребити, јер се у њиховом организму стварају антитела отпорна на пеницилин. Овај лекар је нашао да код неких људи који уопште нису примали пеницилин постоје иста антитела, тако да се ни они не могу њиме лечити. По његовом мишљењу, то долази отуда што су они ипак долазили у везу с пеницилином, додиривали га рукама или га удисали.

ПРЕЧИШЋАВАЊЕ ИЗЛАЗНИХ ГАСОВА

Хемичари у једној америчкој лабораторији нашли су начин за пречишћавање гасова који излазе из аутомобилског мотора. Познато је да у великим градовима баш аутомобили највише загађују ваздух својим продуктима сагоревања, тако да је ово понегде постао проблем који тражи хитно решење. Овај начин састоји се у неутралисању гасова помоћу нарочитог прашка, ванадијумпентонеида, који упија до 80 процената штетних гасова. Како је овај прашак један од споредних продуката приликом добијања урана, то ће он бити и релативно јевтин.

РАДИОАКТИВНЕ ЛАМПЕ

Лампе које светле помоћу радиоактивног гаса сада испитују стручњаци неколико америчких железничких компанија, у циљу изналажења бољег сигналног система, коме не треба накнадно пуњење или спољни извори енергије. Техничари изјављују да ће ове лампе моћи да светле десет, а можда и више година. Њихова светлост биће видљива и на даљини од 150 метара.

И ЈУПИТЕР ИМА АТМОСФЕРУ

Према радио-сигналима који долазе с планете Јупитера, два астронома из Флориде утврдила су да се око те планете налази атмосфера која је слична Земљиној. Радио-сигнали јасно показују да се у Јупитеровој атмосфери догађају електричне буре, слично нашој грмљавини, и да је густина електрона иста као и у Земљиној атмосфери.

ГЊУРЦИ У ВИНУ

Недавно су гњурци, у пуној опреми, морали да роне кроз неколико хиљада галона вина да би на дну великог базена заврнули славину и тако спасли поплаве Риву, град који се налази на северним обалама језера Гарде. Наиме, вино које је већ било у ферментацији почело је да истиче кроз ову славину, на којој је био настао неки квар, и угрозило један део града.

ТЕЖЕ СЕ КУЦА ПРЕМА ДИКТАТУ

Опити извршени у Комисији за цивилне услуге у Америци показали су да је куцање на писаћој машини много брже кад се преписује неки читак текст, него кад се куца према диктату. Наравно, овде је реч само о „слепом" куцању извежбаних дактилографа. Ово се објашњава тиме што приликом диктирања дактилограф обично не познаје текст који куца, док је у другом случају он унапред упознат с њим.

ДВОСТРУКА КАМЕРА

У Немачкој је израђена двострука камера за снимање, уствари две камере које се налазе у једној кутији. Овом камером могу се у исто време добити двојаки снимци: обични и у боји, већег и мањег формата, са филтером и без филтера, итд.

ДВАДЕСЕТ МИНУТА БЕЗ КИСЕОНИКА

Четири лекара у једној америчкој болници успели су да срећно приведу крају једну операцију која је трајала 19 и по минута. За све то време мозак пацијента био је лишен кисеоника.

Досад се сматрало да је 5 — 6 минута крајња граница до које мозак може да остане без кисеоника, тако да је овај случај изазвао полемику. Пацијент је био један младић од 24 године коме је метак прошао кроз срце. Специјални апарати показивали су да је за све време операције електрична активност мозга била потпуно престала. Па ипак, младић је повраћен у живот, без икаквих видних промена на мозгу.

... израз „флота" настао је, изгледа, у доба шпанских освајања Мексика и царства Инка, кад су читави низови бродова преносили сребро из Новог Света у Шпанију. Наиме, у купопродајним уговорима разликовале су се три врсте сребра: оно које се још налазило у Новом Свету, сребро на бродовима на мору (сребро које плови — „флота") и сребро у шпанским лукама. Убрзо се израз „флота" пренео и на бродовље, које су почели називати „сребрна флота".

... у Тунису се још и данас, уместо часов-

ника, за одређивање времена употребљавају глинени лонци с малим отвором на дну, кроз који вода равномерно истиче.

... вештачко замагљивање, које се употребљава у рату да би се заштитило људство или војни објекти, познато је већ одавно. Тако је још 1701 године Карло XII успео да сакрије свој прелаз преко Двине палећи мокру сламу.

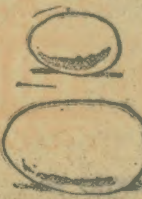
... у Бразилији живи једна необична врста жабе која на капцима има рогове. По-

ред тога, ова жаба не крекеће, већ лаје као пас. А како у својим чељустима троугластог облика има и низ тврдих израштаја, она може и да уједа. Међутим, њен уједа није смртоносан као што неки тврде, али се често догађа да се рана коју она нанесе загноји.

... још пре но што су браћа Рајт конструисала свој авион, Француз Алфонс Пено пројектовао је, 1871 године, хидроавион. Године 1901, Аустријанац Вилхелм Крес начинио је хидроавион, који је покушао да испроба на језеру Тулнербах, код Беча. Његов апарат је успешно полетео, али је наишао на препреку и, скренувши да је избегне, потонуо.

... јаја једне врсте змија, која се због свог шареног тела зове „змија дугиних боја", настављају да ра-

сту и пошто су положена, да после извесног времена постану више но двапут већа.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

Чудан сан

Играо се играчкама,
па заспао Ива.
Ова слика каже вама
оно што он снива.

Играчке су биле лепе,
к'о играчке праве,
ал' се у сну чудно слепе
репови и главе.

Па се Ива не зна снаћи
код толиких мана.
То да тражи неће наћи
ни у сто дућана.

А кад не зна шта то значи,
он се у сну смеши...

Ко зна снове да тумачи
нека ово реши!

Решење

Шта је чије? Шта и како
треба да се мења?
То баш не би ишло лако
без овог решења.

Те играчке ту се траже.
Напуните крило!
Али нико нек' не каже:
Није тешко било!

Колико је било задатака?

Да би заинтересовао свога сина за математику, отац му једног дана донесе малу збирку веома занимљивих задатака и рече му да ће за сваки решен задатак добити десет динара, али да за задатке које не буде решио мора сам дати по пет динара. Син разгледа збирку, учини му се да су задаци лаки и — пристаде. Међутим, брзо је увидео да није тако, али се више није имало куд. Дечак се трудио колико је могао и, на крају успео је да реши половину задатака, за шта је, према погодби, добио чисто 35 динара. И отац је био задовољан, јер је малишан, захваљујући овом вежбању, на једном од следећих часова добио добру оцену из математике.

А сад нам ви одговорите: колико је у оној збирци било задатака?

(У збирци је било свега четрнаест задатака. Дечак је решио седам и за то добио 70 динара. Но пошто није израдио осталих седам, морао је и сам да плати 35 динара. Тако му је остало 35 динара).

Сличне, па ипак...

Све ове четири слике, ма колико биле сличне, ипак се

у понечем разликују. Добро их разгледајте и пронађите међусобне разлике.

Направите сами!

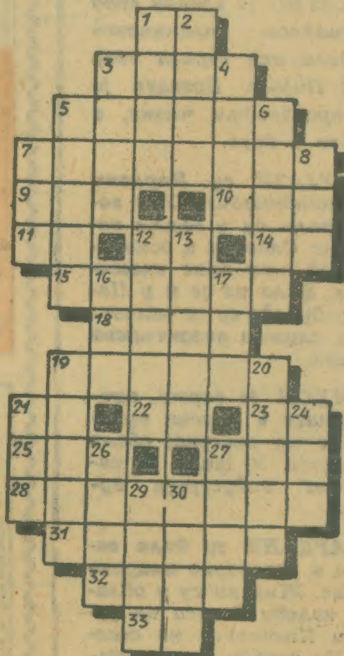

Ове играчке можете сами да направите од кромпира, борових шишарки, дрваца и птичјих пера.

Водоравно: 1) наг; 3) пољопривредна алатка; 5) мајолика; 7) грнчарство (грчки); 9) неман; 10) врста простирке; 11) свеза; 12) мера за површину; 14) нота; 15) град на Куби; 18) птица без крила; 19) еруптивна стена; 21) показна заменица; 22) иницијали шведског хемичара (1833—1896), проналазача динамита; 23) слово грчке азбуке; 25) копац; 27) део лица; 28) предео у Србији; 31) сисаљка инсеката рилаша; 32) слик; 33) египатски бог сунца (мит.).

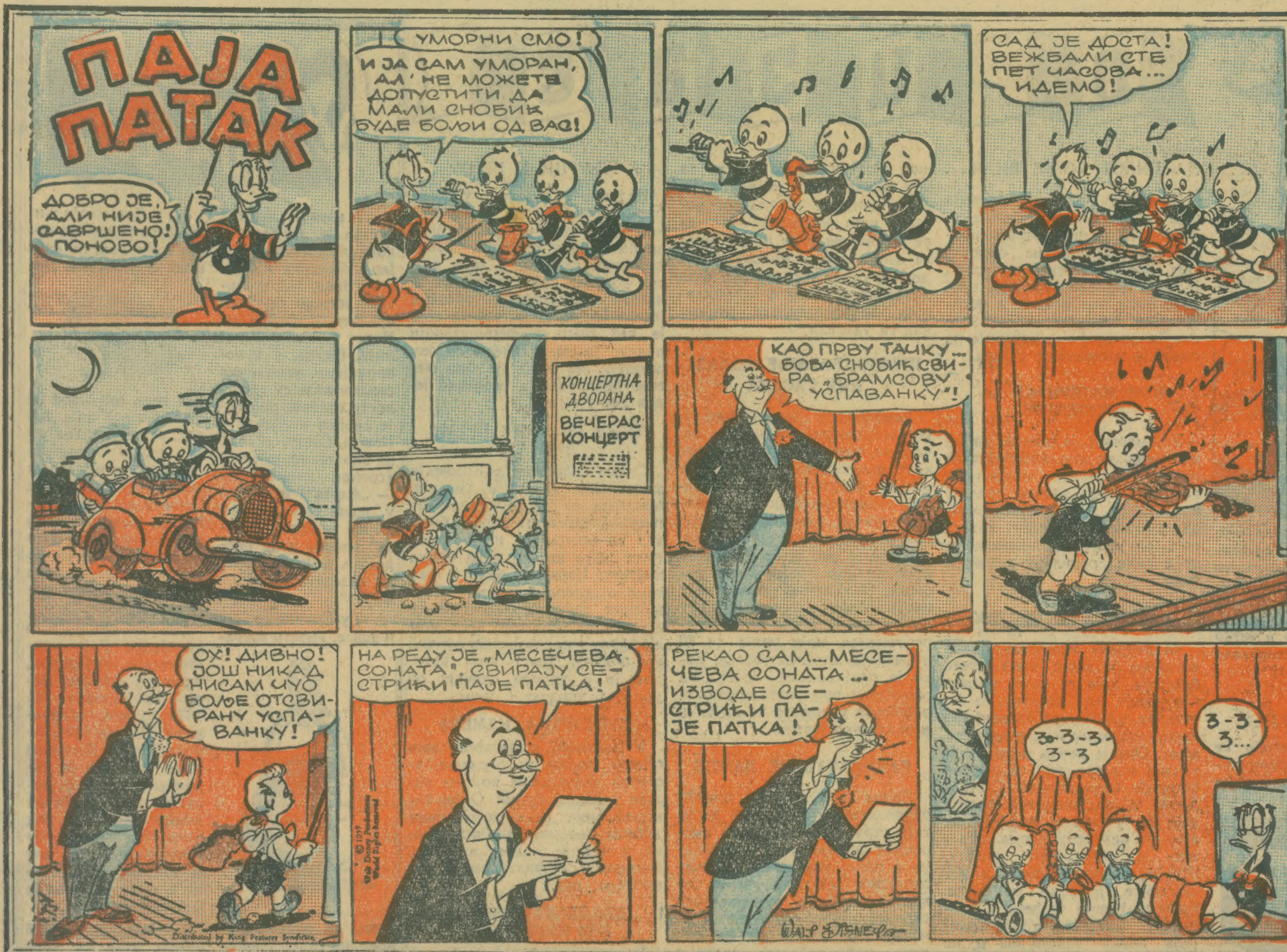
Усправно: 1) велики шпански сликар (1746—1828); 2) прост број; 3) део топа; 4) један зачин; 5) земљорадник у Египту; 6) музичка лествица; 7) део течности; 8) турски господар; 12) извештај о приспећу неке робе; 13) равна површина; 16) лука у Израелу; 17) река у Египту; 19) један цвет; 20) историски град у Малој Азији; 21) црна боја за цртање; 24) један инсект; 26) арапски кнез; 27) град у Француској; 29) траг дивљачи; 30) француски романописац (1803—1870).

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) та; 3) „Јама"; 5) Падова; 7) Сарајево; 9) име; 10) тас; 11) ри; 12) шт; 14) ла; 15) рокада; 18) Кола; 19) малина; 21) то; 22) ар; 23) ра; 25) ода; 27) лек; 28) перуника; 31) Лелија; 32) сака; 33) ро.

Усправно: 1) тада; 2) Амој; 3) јаре; 4) авет; 5) Памир; 6) Авала; 7) сир; 8) оса; 12) школа; 13) тапир; 16) Ока; 17) дан; 19) модел; 20) арека; 21) топ; 24) Ака; 26) Арес; 27) лија; 29) улар; 30) нико.

ПОЛА И ПОЛА

— Како можеш да продајеш тако јевтино свој специјалитет: зечју саламу? — пита Попај Перу Ждеру. — Зечје месо је знатно скупље од обичног!

— Јесте скупље, али не правим саламу само од њега. Додајем мало и коњског.

— Колико?

— Па, тако... пола и пола. Један зец — један коњ.

УЛИЦА МУ КРИВА

— Црни Шиљо, где си то тако настрадао? — повикао је Мики кад је видео свог пријатеља сваг у завојима. — Као да си био на фронту!

— Још горе, — одговорио је Шиља. — Треснуо сам својим аутомобилом право у зид.

— Како се то десило, побогу?

— Врло лако. Хтео сам да скренем у једну споредну улицу.

— Па?

— ... На том месту није уопште било улице!

Који је ОДГОВОР тачан

ВЕЛУНО је:

- врста рибе
- планински предео
- мамац за хватање лисица
- град у Италији

Племе ВАРЈАЗИ живело је у:

- 12 веку
- 10 веку
- 9 веку
- 7 веку

ГИХОН је:

- немачки песник, савременик Гетеа
- град у Француској
- назив новог лека
- морско купалиште

ДАРДАНИ су племе:

- словенско
- германско
- илирско
- романско

ОДГОВОР:

ВЕЛУНО је главни град истоименог планинског предела око горњег тока реке Пијаве. Познато је по производњи чипке, а извози и дрво.

ВАРЈАЗИ су Нормани из Скандинавије. У 9 веку упали су у земље источних Словена и основали код њих прве кнежевине. Било их је и у Цариграду, где су се налазили у служби византиских царева.

ГИХОН је варош, пристаниште и морско купалиште на северној обали Шпаније. У њему је развијена индустрија дувана.

ДАРДАНИ су били велико и ратоборно илирско племе. Живели су у области између Велеса на југу и Књажевца на северу. На западу су захватали и Косово. У првом веку пре наше ере покорили су их Римљани. Они су живели у земуницама, а бавили су се сточарством. Био је чувен дардански сир. Занимали су се и рударством.

